

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

**ANİMASYON FİLMLERİN TÜRKİYE'DE VE KÜRESEL ÖLÇEKTEKİ
GİŞE HASILAT ORANLARI VE YEREL ANİMASYON YAPIMLARININ
YURTDIŞINA İHRACAT İKAME POTANSİYELİ**

İlkan Devrim DİNÇ¹

Öz

Küreselleşen Dünya'da Türkiye'nin sinema sektörü ve animasyon yapımlarının gelişim seviyesi artmaktadır. Artık uluslararası ölçekte başarı sağlayabilecek yapımlar üretilmektedir. Son on senede animasyon filmlerin izlenme oranları ve ihraç edilme oranları arasında paralel bir ilişkinin kurulup kurulamayacağını analiz etmek üzere tasarlanan makalenin asıl amacı bu konuda duruma açıklık getirmektir. Hem animasyon stüdyolarının hem de üretim şirketlerinin yerelde başarılı işler ürettiği varsayılabilir mi sorusuna cevap arayan çalışmanın ana sorunsalını bu konu kapsamaktadır. Ayrıca yerelde başarılı ise bile bu başarıyı uluslararası anlamda da sağlayabilir mi? Makalenin bir diğer hedefi de eğer yerelde üretilen uzun metraj animasyon filmleri belirli seviyede bir başarıya sahipse bu durumu yurtdışına ihraç ikame potansiyeli açısından kullanabilecek mi, bu durumu açıklığa kavuşturmadır. Makale de analiz edilen birçok sayısal veri grafikler eşliğinde görselleştirilecek ve genel eğilim bu verisel analizlerden elde edilecektir. Dünyanın hızla ilerlediği küresel endüstriyel yapılar da var olabilecek yerel altyapıların animasyon sineması alanında ne şekilde ilerlediği ve Türkiye ekonomisine ne şekilde katkı sağlayabileceğinin araştırılacağı makalenin sonuçları güzel sanatlar, iletişim, medya ve yönetim bilimleri gibi birçok alana hem akademik hem de endüstriyel anlamda katkı sağlayabilecek ve Türkiye'nin sahip olduğu ihracat potansiyelini gözler önüne serebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Animasyon, Sinema, Türkiye, Yapım, Küreselleşme.

JEL Kodları: L82, L86, D24.

Başvuru: 06.01.2025

Kabul: 24.02.2025

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, Animasyon ve Oyun Tasarımı Anasanat Dalı, devrim.dinc@comu.edu.tr, Çanakkale, Türkiye, ORCID No: 0000-0002-4706-7590

BOX OFFICE REVENUE RATES OF ANIMATED FILMS IN TURKEY AND ON A GLOBAL SCALE & IMPORT SUBSTITUTE POTENTIAL OF LOCAL ANIMATED PRODUCTIONS ABROAD

Abstract

In the globalizing world, the development level of Turkey's cinema sector and animation productions is increasing. Now, productions that can achieve success on an international scale are being produced. The main purpose of the article, which was designed to analyze whether a parallel relationship can be established between the viewing rates and export rates of animated films in the last decade, is to clarify the situation on this issue. This issue covers the main problematic of the study, which seeks to answer the question of whether it can be assumed that both animation studios and production companies produce successful works locally. Moreover, even if they are successful locally, can they achieve this success internationally? Another goal of the article is to clarify whether the local animated feature films can be used as export substitution potential abroad if they have a certain level of success. Many numerical data analyzed in the article will be visualized with graphics and the general trend will be obtained from these data analyses. The results of the article, which will investigate how local infrastructures that may exist in global industrial structures where the world is rapidly advancing are progressing in the field of animation cinema and how they can contribute to the Turkish economy, will contribute to many fields such as fine arts, communication, media and management sciences both academically and industrially and will reveal the export potential of Turkey.

Keywords: Animation, Cinema, Turkey, Production, Globalization.

JEL Codes: L82, L86, D24.

“Bu çalışma Araştırma ve Yayın Etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.”

1. GİRİŞ

Animasyon türünün sinema sanatındaki üretimleri, 21. Yüzyıla gelindiğinde endüstriyel anlamda başta Hollywood sineması olmak üzere tüm dünyada giderek daha çok talep edilmeye ve tüketilmeye devam etmektedir. Animasyon filmlerin özellikle çocuklar tarafından oldukça yüksek seviyelerde talep edildiği varsayıldığında bu türün kullanımları bir ülkedeki üretimlerin dışarı ihraç edilmesi açısından oldukça fazla olanak içermektedir. Hollywood sineması Walt Disney animasyon stüdyolarında yüz yılı aşkın süredir ürettiği uzun metraj animasyon filmleri sinema seyircisiyle buluşturmaktadır. Bu üretimler özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren ciddi seviyelerde uluslararası gösterimlerinden gelir elde etmektedir. Hollywood sinemasının Amerika Birleşik Devletleri'nin ülke çapında elde ettiği yurtdışı gelirleri söz konusu olduğunda, büyük bir yer kapladığı düşünülebilecektir. Sinema'nın önemli bir türü olan animasyon ise genel anlamda bu

süreçlere fayda sağlamaktadır. Yapılacak araştırmada son on senede animasyon türünde üretilen filmlerin yurtdışı ihraç ikame potansiyelinde Türkiye’de gişe hasılatlarında en üst sırada bulunan yerli ve yabancı yapımlar bu durum üzerinden incelenerek, ülkede yerli ve yabancı yapımların tercih edilme oranlarıyla yurtdışı ihraç potansiyelleri karşılaştırılarak sürecin gidişatı gözler önüne serilmeye çalışılacaktır. Makalenin hedefi bu konuda literatüre katkı sağlayarak, animasyon film üreten şirketlerde bir farkındalık yaratmak ve yerel ekonominin potansiyelini gözler önüne sermektir.

1.1. Animasyon Sineması

Animasyon sineması Amerika Birleşik Devletleri’nde 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkıp ardından tüm dünyaya yayılmıştır. 1900 yılında J. Stuart Blackton’ın “The Enchanted Drawing” isimli çalışması burada milat olarak verilebilecektir. J. Stuart Blackton Thomas Edison’un New Jersey’deki “Black Moira” isimli stüdyosunda arkadan ışık yansıttığı bir düzeneğe çizdiği bir karakterin farklı pozlarıyla ilk animasyon çalışmasını yapmıştır. Aynı sanatçı 1906 yılında ise bir kara tahtaya kare kare çizip kaydettiği görsellerle “Humorous Phases of Funny Faces” isimli kısa çizgi filmi üretmiştir. 1908 yılında ise Fransız karikatürist Émile Cohl “Fantasmagorie” isimli 700 kareden oluşan bir eser üretmiştir. 1914 yılına gelindiğinde ise ilk ciddi karakter animasyonu kabul edilebilecek olan “Gertie the Dinosaurs” Windsor McCay isimli sanatçı tarafından üretilmiştir. Filmde bir dinazorun ana kareler ve animasyon döngüleri dahilindeki hareketlerini gösteren bu çalışmanın animasyon dünyasındaki gelişime büyük katkı sağlamış olduğu düşünülebilir. 1919 yılında ise Otto Messmer “Felix the Cat” isimli karakterini üretip bu karakterle animasyonlar üretmiştir. Döneminde bir pop ikonu haline gelen karakter de animasyon sanatının ilgi çekiciliğini artırmıştır. 1922 yılında animasyon endüstrisi için büyük önem taşıyan bir gelişme yaşanmış ve Walt Disney ilk kez Mickey Mouse karakterinin senkronize bir ses tasarımına sahip olduğu “Steamboat Willie” isimli eserinin yayınlamıştır. Daha sonra Walt Disney, Fleischer Kardeşler ve Hanna Barbera ikilisi gibi önemli sanatçıların stüdyolarında uzun metraj animasyon filmler üretme süreçleri başlamıştır. Walt Disney, Snow White and The Seven Dwarfs (Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, 1937) ile uzun filme yöneldi...

Grimm Kardeşler’in masalından yola çıkan Disney, kötü yürekli bir kraliçenin elinden, yakışıklı bir prensin aşkı sayesinde kurtulan Pamuk Prenses’in öyküsünü işlerken Yedi Cüce gibi yardımcı kahramanlarla filmi daha sevimli kılmayı başarıyordu. Dört yıl süren bir çalışma ve iki milyon dolar gibi büyük bir yatırım sonucunda ortaya çıkan film, gösterildiği her ülkede büyük bir ilgiyle karşılaştı. (Teksoy, 2005: 260)

Uzun Metraj filmler üreten bir diğer önemli stüdyo Betty Boop ve Popeye (Temel Reis) gibi karakterlere hayat veren Fleischer kardeşlerdir.

Hollywood’un ikinci büyük canlandırma stüdyosunu Avusturya kökenli Max (1889- 1972) ve Dave (1894- 1979) Fleischer Kardeşler kurdu. Disney’in yıldız sistemini benimsemeyen Fleischer Kardeşler daha 1920’li yılların başlarında, palyaço Koko’nun bir mürekkep hokkasından çıkmasıyla başlayan kısa filmler yaptılar. Out of The Inkwell (Mürekkep Hokkasından Çıkış) adını taşıyan bu dizide, çizerek gelme yönetmen Max Fleischer incelikli bir mizah anlayışı ile Amerikan toplumunun değerlerini, özellikle de engellerden yılmayan

çalışkan bireylerin mutlaka başarılı olacakları yolundaki yaygın inancı eleştiriyordu. (Teksoy, 2005: 261)

Walt Disney ve Fleischer'lardan sonra. Animasyon dünyasının o dönemki en önemli isimleri arasında düşünülebilecek olan William Hanna ve Joseph Barbera düşünülebilecektir. 1940 yılından başlayarak birlikte çalışan bu ikili, ilkin kötü kedi Tom ile kurnaz fare Jerry'nin serüvenlerini perdeye getirdiler. Yedi kez Oscar kazanan Tom ile Jerry'yi, Taş Devri insanları Fred ile Betty'nin günümüzdeki serüvenleri ve Jetgiller izledi. (Teksoy, 2005: 263) 1990'lı yıllara kadar Walt Disney başta olmak üzere bu stüdyoların ürettiği klasik animasyon (cell) eserleri üretilmeye devam etmiştir. Dünya çapında gişelerde büyük bir parçaya sahip olan bu animasyon eserleri teknik anlamda ışıklı çizim masalarında yapılan çizimlerin art arda kameraya kayıt edilmesi ve gösterilmesi dinamiğiyle ilerlemiştir. Ta ki doksanlı yıllarda Walt Disney stüdyolarının tekniğine baş kaldıran John Lasseter isimli animatörün bilgisayar animasyonu üretmek üzere kurduğu Pixar şirketi film üretmeye başlayana kadar. John Lasseter, ilk başta Walt Disney'in bir asıra yakın süredir ürettiği tekniğe bir alternatif olarak savunduğu bilgisayarda 3 boyutlu tekniklerle üretim söz konusu olduğunda büyük bir tepkiyle karşılaşmıştır. Kendisi de bir Disney animatörüken, stüdyodan ayrıлып kurduğu Pixar şirketinde 1996 yılında ilk uzun metraj bilgisayar animasyonu olan Toy Story'i üretmiştir.

Toy Story, Disney ve Pixar animasyon stüdyoları tarafından bir seri filminin ilk bölümü olarak 1995 yılında yayınlanan komedi ve macera konulu bir animasyon filmidir. Bu film animasyon dünyası için bir yapı taşı niteliğindedir. Film, aynı zamanda animasyon endüstrisi için de yeni bir yapılanmanın öncüsü olmuştur. Tarihin ilk uzun metrajlı bilgisayar animasyon filmi olma unvanına sahip olan bu film, birçok yazılım teknolojisinin doğmasına da öncülük etmiştir. (Fırat, 2021: 82)

2025 yılına girilen bu günlere dek bu türde üretilen birçok film olmuş ve sektör Walt Disney stüdyoları da dahil olmak üzere neredeyse tamamen bilgisayar animasyonu ile üretime geçmiştir. Artık Türkiye'de dahil olmak üzere bilgisayar animasyonu ile uzun metraj üretilen filmlerin görsel kalitesi yükselmiş ve endüstri standardı haline gelen bu teknik her geçen gün teknolojik olarak da gelişmektedir.

1.2. Türkiye'de Animasyon

Türkiye'de ilk animasyon filminin Vedat Ar'ın bir grup öğrencisiyle hazırladığı bir çalışması olduğu düşünülmektedir. Vedat Ar'ın çalışmaları Türk Animasyon sinemasına büyük katkılar sağlamış bir milat olarak değerlendirilebilecektir.

II. Dünya savaşı sonrasında Batı'da başlayan çalışmalara özenilerek, 1947 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki (Günümüzdeki Mimar Sinan Üniversitesi) bu konuya ilgili kimi öğrencilere kısa süreli bir kurs verilmiştir. Bu eğitim döneminin ardından Vedat Ar akademisi bu öğrencilerle birlikte "Zeybek Dansı" adlı üç dakikalık filmi gerçekleştirmiştir. Ar'ın bir diğer filmi olan "Nasrettin Hoca" adlı çalışması ise araştırma aşamasından öteye geçememiştir. Ar, daha sonra 1959'da kurduğu Filmar'da canlandırmaya ağırlık vermeye başlar. Burada 2-3 dakikalık canlandırmalar üretirken farklı biçim araştırmaları da yapmıştır. (Balaban, 2007: 75)

Daha sonra animasyon sanatı bir süre çoğunlukla reklam filmlerinde üretilmiş ve uzun metraj film üretimine geçilmesi pek mümkün olmamıştır.

Canlandırma konusunda birçok sanatçıya iş olanağı sunan İstanbul Reklam Ajansı'nda çalışan sanatçılar, Derviş Pasin, Tunç İzberk, Altan Erbulak, Mustafa Emektar (Mıstık), Orhan Enez, Nihat Bali, Orhan Büyükdoğan, Ruhi Görüney, Emre Senan, Tonguç Yaşar, Efatun Nuri, Ferruh Doğan, Erim Gözen, Bedri Koraman, Özcan Eralp, Oğuz ve Tekin Aral, Sezgin Cerrahoğlu, Ali Nur Velidedeoğlu'dur. Bu sanatçılar birçok reklam filmleri üretmişlerdir. (Balaban, 2007: 77)

Bu reklam filmlerinin üretimleri devam ederken bir yandan da bahsedilen sanatçılardan bazıları kendi stüdyolarını kurarak çalışmalar üretmeye başlamıştır. Ferruh Doğan ve Oğuz Aral'ın 1965 yılında kurduğu Canlı Karikatür Stüdyosu bahsedilen animasyon stüdyolarından biridir. Stüdyo "Direklerarası", "Ağustos Böceği ile Karınca", "Koca Yusuf", "Bu Şehri İstanbul ki" gibi birçok işe imza atmıştır. Bu çalışmaların dışında uluslararası alanda da Türkiye'yi temsil eden Tonguç Yaşar'ın "Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü" oldukça büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma 1972 yılında çizgi filmlerin "Cannes" festivali gibi düşünülebilecek olan 9. Annecy Film Festivalinde yarışma dışı film kategorisinde seçki olarak gösterilmiştir.

1972 yılında Tonguç Yaşar, Altın Koza'da "Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü" ile ödül almıştır. Tonguç Yaşar'ın Sanat Tarihçisi Sezer Tansuğ'un danışmanlığında hazırladığı bu film, o güne kadar yapılmış olan canlandırma filmlerinden tamamen farklı özellikler taşımaktaydı. Bu filmde, Türk Hat Sanatından örnekler ele alınıyor, hat örnekleri canlandırılıyordu. Hat çizgileri ile Osmanlı kayığı denizde yüzdürülüyordu. (Balaban, 2007: 80)

Daha sonra bir süre TRT'nin destekleriyle devam eden animasyon üretim denemeleri artık 3 boyutlu bilgisayar üretimleri dahilinde devam etmektedir. Sektörde ciddi seviyelerde görsel kaliteye sahip bilgisayar animasyonu içeren uzun metraj filmler üretilmekte ve yerel pazarda bu türdeki filmler yüksek seviyelerde gişe hasılatları elde etmektedir. Çalışmanın ana teması yerel üretimlerin yabancı pazardaki yeri olduğu için Türk canlandırma sinemasının önemli gelişimlerinden de bu bölümde bahsedilmiştir.

2. YÖNTEM

Makalenin oluşturulduğu araştırmanın verilerine ulaşmak için istatistiksel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. 2014 yılından 2023 yılına kadar süren on senelik dönem içinde Türkiye'deki gişe hasılatlarında en üst sıradaki yerli ve yabancı filmlerin ikisi birden yıllar içindeki oranların değişimine göre kategorize edilerek veriler kullanılmıştır. Bir seri grafik üretilen istatistiksel veriler birbiriyle karşılaştırılmış ve yıllara göre sıralanarak genel eğilimlerin ne yönde değiştiği görselleştirilmiştir. Ayrıca yıllar içinde dış ülkelere ihraç seviyeleri de bulunarak grafiğe dökülmüştür.

2.1. Evren ve Örneklem

Makalenin Evreni zaman olarak son on yıla indirgenmiştir. Çünkü daha uzun sürecek bir araştırmaya uygun veriler söz konusu değildir. Hem yerel filmlerin üretim oranının düşük olması hem de prodüksiyon kalitelerinin Hollywood yapımı eserlerle karşılaştırılmasının uygun olmayacağı düşünülerek son on yıllık süreci değerlendirmenin daha sağlıklı sonuçlar vereceğine kanaat getirilmiştir. Makalenin uzamı söz konusu olduğunda ise gişe hasılatları söz konusu olduğunda en geçerli

kabul edilebilecek kaynaklardan biri olan “Internet Movie Database” sitesinin altyapısına entegre olan “BoxOffice Mojo” (<https://www.boxofficemojo.com/>) tercih edilmiştir. Hem ülke bazında hem de yıl bazında birçok değışkене ulaşılabilir olması ve sayısal verilerin sürekli güncelleniyor olması araştırmanın alt yapısına uyum sağladığından bahsedilen web sitesindeki veriler makalenin uzamsal evrenini oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları söz konusu olduğunda bir önceki bölümde bahsedilen web sitesinin Türkiye'deki gişe hasılat oranlarının yıl bazında listelendiğı alt yapı kullanılmıştır. Bu altyapıdan alınan listelerden Türkiye'de en yüksek gişe hasılatı yapan yerli ve yabancı filmler bulunarak yerel de yaptıkları gişe hasılatları ve yurt dışına ihraç edilen süreçlerde yapılan hasılatların oranlarına ve rakamlarına ulaşarak makalenin istatistiksel verileri elde edilmiştir.

2.2. Verilerin Analizi

Verileri daha belirgin bir şekilde karşılaştırabilmek adına gişe hasılat oranları Amerikan doları cinsinden hesaplanmış ve paylaşılmıştır.

2014 yılında Türkiye'de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı olarak “Frozen” filmi Türkiye'de \$4,732,212 gişe hasılatı yaparken uluslararası ölçekte \$905,495,084, kendi ülkesinde ise \$400,953,009 gişe hasılatı yapmıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film ise “Evliya Çelebi ve Ölümsüzlük Suyu” filmi olmuş ve sadece yerel pazarda yayınlandığından dolayı genel ölçekte \$115,523 gişe hasılatı yapmıştır.

2015 yılında ise Türkiye'de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı olarak “Minions” filmi Türkiye'de \$4,053,515 gişe hasılatı yaparken uluslararası ölçekte \$823,398,892, kendi ülkesinde ise \$336,045,770 gişe hasılatı yapmıştır. En yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film ise “Köstebekgiller: Perili Orman” filmi olmuş ve sadece yerel pazarda yayınlandığından dolayı genel ölçekte \$676,539 gişe hasılatı yapmıştır.

2016 yılında Türkiye'de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı olarak “Ice Age: Collision Course” filmi Türkiye'de \$4,177,779 gişe hasılatı yaparken uluslararası ölçekte \$344,691,967, kendi ülkesinde ise \$64,063,008 gişe hasılatı yapmıştır. En yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film ise “Kötü Kedi Şerafettin” filmi olmuş ve sadece yerel pazarda yayınlandığından dolayı genel ölçekte \$1,592,506 gişe hasılatı yapmıştır.

2017 yılında ise Türkiye'de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı olarak “Moana” filmi Türkiye'de \$4,690,880 gişe hasılatı yaparken uluslararası ölçekte \$394,575,423, kendi ülkesinde ise \$248,757,044 gişe hasılatı yapmıştır. En yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film ise “Fırıldak Ailesi: Batsın Bu Orta Dünya” filmi olmuş ve sadece yerel pazarda yayınlandığından dolayı genel ölçekte \$1,025,750 gişe hasılatı yapmıştır.

2018 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı olarak “Coco” filmi Türkiye’de \$2,712,348 gişe hasılatı yaparken uluslararası ölçekte \$604,181,157, kendi ülkesinde ise \$210,460,015 gişe hasılatı yapmıştır. En yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film ise “Rafadan Tayfa: Dehliz Macerası” filmi olmuş ve sadece yerel pazarda yayınlandığından dolayı genel ölçekte \$3,666,556 gişe hasılatı yapmıştır.

2019 yılında ise Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı olarak “Frozen II” filmi Türkiye’de \$2,901,147 gişe hasılatı yaparken uluslararası ölçekte \$976,309,898, kendi ülkesinde ise \$477,373,578 gişe hasılatı yapmıştır. En yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film ise “Kral Şakir: Korsanlar Diyarı” filmi olmuş ve yerel pazarda \$4,919,713 gişe hasılatı yaparken bu hasılatın üstüne \$845,096’lık bir kısmı da uluslararası ölçekte yapmıştır.

2020 yılında her ne kadar Covid-19 salgınının etkisiyle seyirci sayılarında bir değişiklik görülmüş olsa da Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı olarak “Vic the Viking and the Magic Sword” filmi Türkiye’de \$233,784 gişe hasılatı yaparken uluslararası ölçekte \$2,757,319, kendi ülkesindeki değerler uluslararası ölçektekiyle yakındır ve film birkaç Avrupa ülkesinin ortak yapımı olduğu için yereldeki değerinin veri olarak değerlendirmeye katılması uygun bulunmamıştır. En yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film ise “Rafadan Tayfa 2: Göbeklitepe” filmi olmuş ve yerel pazarda \$7,613,596 gişe hasılatı yaparken bu hasılatın üstüne \$2,702’lık bir kısmı da uluslararası ölçekte yapmıştır.

2021 yılında ise Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı olarak “The Boss Baby: Family Business” filmi Türkiye’de \$609,449 gişe hasılatı yaparken uluslararası ölçekte \$89,445,000, kendi ülkesinde ise \$57,300,280 gişe hasılatı yapmıştır. En yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film ise “İstanbul Muhafızları: 100 Yılım Muhafızları” filmi olmuş ve yerel pazarda \$171,500 gişe hasılatı yaparken bu hasılatın üstüne \$103,368’lık bir kısmı da uluslararası ölçekte yapmıştır.

2022 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı olarak “Minions: The Rise of Gru” filmi Türkiye’de \$2,831,840 gişe hasılatı yaparken uluslararası ölçekte \$569,933,000, kendi ülkesinde ise \$370,270,765 gişe hasılatı yapmıştır. En yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film ise “Aslan Hürkuş: Görevimiz Gökbeş” filmi olmuş ve yerel pazarda \$1,634,049 gişe hasılatı yaparken bu hasılatın üstüne \$705,894’lık bir kısmı da uluslararası ölçekte yapmıştır.

2023 yılında ise Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı olarak “Puss in Boots: The Last Wish” filmi Türkiye’de \$2,994,352 gişe hasılatı yaparken uluslararası ölçekte \$295,667,128, kendi ülkesinde ise \$186,090,535 gişe hasılatı yapmıştır. En yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı

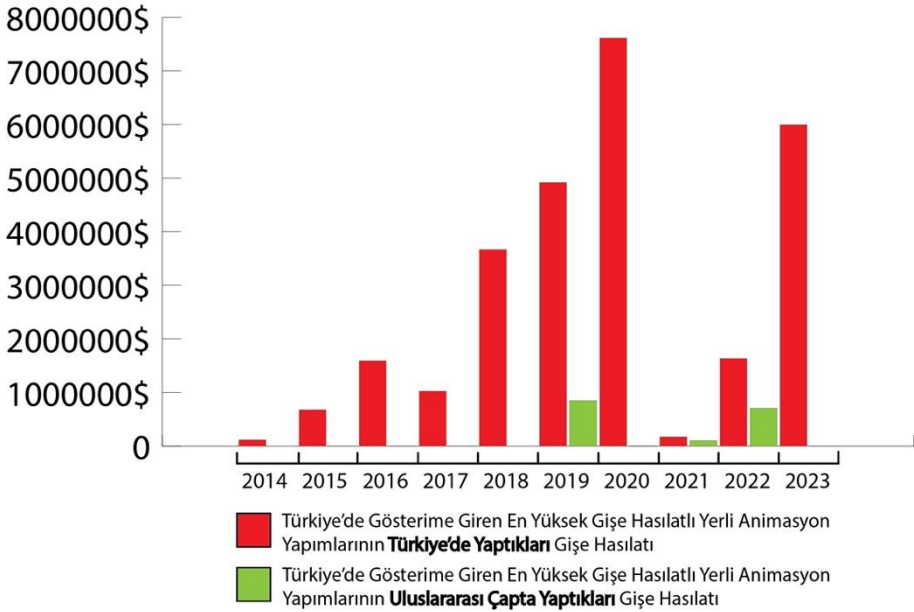
uzun metraj çizgi film ise “Rafadan Tayfa: Galaktik Tayfa” filmi olmuş ve sadece yerel pazarda yayınlandığından dolayı genel ölçekte \$5,996,377 gişe hasılatı yapmıştır.

Bu veriler dahilinde her ne kadar özellikle Hollywood yapımı filmlerin gişe hasılatlarıyla Türk yapımı filmlerin gişe hasılatları birbirinden çok uzakta gibi görünsün de bu değerlerden zaman içinde Türk seyircisinin yabancı uzun metraj çizgi filmlerden yerli olanları daha çok tercih etmeye başladığı gözlemlenebilecektir. Bu paylaşılan verilerdeki eğilimleri daha net göstermek adına üretilen bir dizi grafik bulgular kısmında paylaşılacak ve bu bulgulardan ortaya çıkan değişiklikler tartışma bölümünde genişletilecektir.

3. BULGULAR

Araştırma dahilinde elde edilen istatistiksel veriler ile üretilen ilk grafikte Türkiye’de gösterime giren en yüksek gişe hasılatlı yerli yapımların ülke çapında ve yurtdışında elde ettikleri gelirlerin oranları gösterilmiştir.

Grafik 1. Türkiye’de gösterime giren en yüksek gişe hasılatlı yerli yapımların ülke çapında ve yurtdışında elde ettikleri gelirlerin oranları

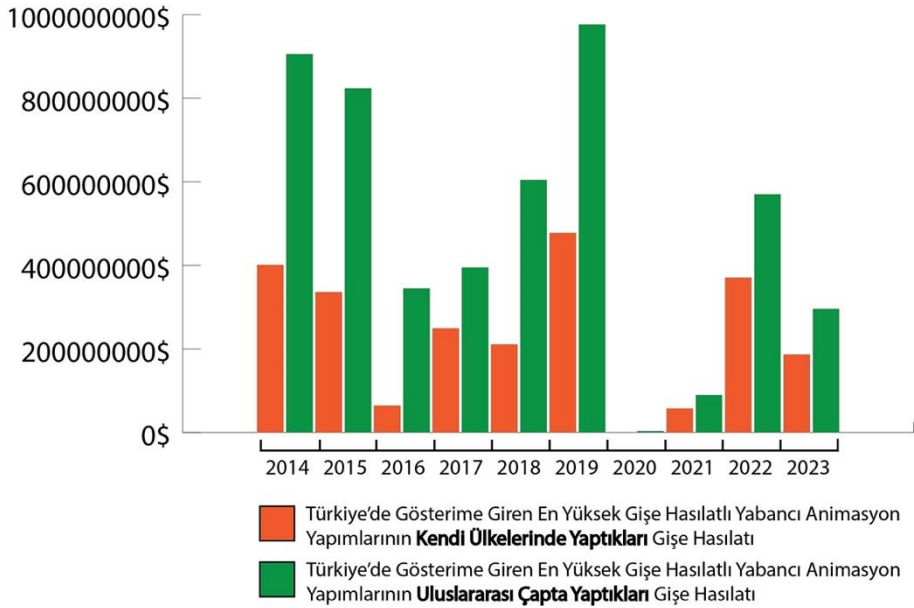

Kaynak: Grafik yazar tarafından üretilmiştir. 2024a

Grafikte görüldüğü üzere 2020 yılına kadar ciddi bir yükselme gözlemlenmektedir. 1 milyon dolar seviyelerine ulaşılan 2015 yılından 2020 yılına gelindiğinde bu seviye neredeyse sekiz katına kadar çıkmıştır. 2020 yılındaki küresel ölçekli salgının etkisiyle bu oranlar ciddi bir düşüş yaşamış olsa da 2023 yılında tekrar 6 milyon dolar seviyelerine yükselmiştir. Bu grafikteki en önemli göstergelerden biri ise 2019, 2021 ve 2022 yılları dışında yedi senenin hiçbirinde filmlerin yurtdışına ihraç edilme durumunun gözlemlenmiyor oluşudur. Bahsedilen üç senede ise bu oranlar oldukça düşüktür.

Araştırma dahilinde elde edilen istatistiksel veriler ile üretilen ikinci grafikte Türkiye’de gösterime giren en yüksek gişe hasılatlı yabancı yapımların ülke çapında ve yurtdışında elde ettikleri gelirlerin oranları gösterilmiştir.

Grafik 2. Türkiye’de gösterime giren en yüksek gişe hasılatlı yabancı yapımların kendi ülkelerinde ve yurtdışında elde ettikleri gelirlerin oranları

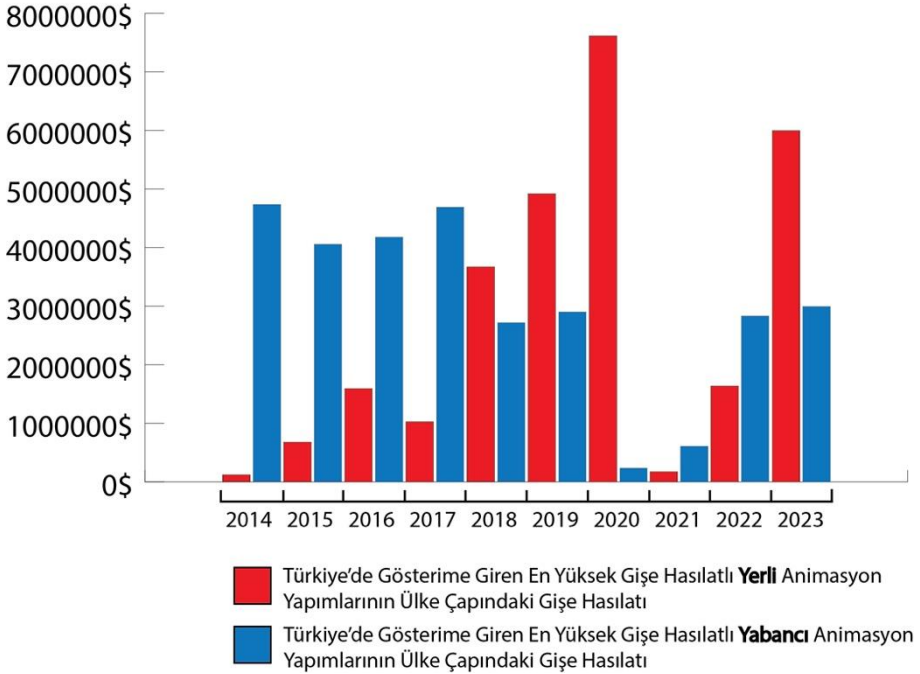
Kaynak: Grafik yazar tarafından üretilmiştir. 2024b

Bu grafikte ise bir önceki grafiğin tersine, yabancı yapım uzun metraj animasyon filmlerin uluslararası ölçekte yaptıkları gişe hasılatlarının on sene boyunca her seferinde yerel gişe hasılatlarının oldukça üstünde seyrettiği gözlemlenebilecektir. Yabancı yapım animasyon filmlerinin uluslararası ölçekte yaptıkları gişe hasılatları her sene için yerel gişe hasılatlarının en az iki katı olacak şekilde seyrettiği görülebilir. 2016 yılında neredeyse üç katından fazla bir geliri kendi ülkelerinin dışındaki gösterimlerden elde eden filmler söz konusudur. 2020 grafiğin en düşük seviyesi gibi gözükmemektedir çünkü o sene Hollywood yapımı bir film yerine Türkiye’de en üst

sırada Avrupa ülkelerinin ortak yapımı olan “Vic the Viking and the Magic Sword” filmi ele alınmıştır. Bunun sebebi ise salgın de film gösterimlerinin yasaklanması olarak düşünülebilecektir.

Araştırma dahilinde elde edilen istatistiksel veriler ile üretilen üçüncü ve on grafikte ise Türkiye’de gösterime giren en yüksek gişe hasılatlı yerli ve yabancı yapımların ülke çapında elde ettikleri gelirlerin farkları gösterilmiştir. Bu grafik ile Türkiye’deki seyircilerin uzun metraj animasyon filmleri söz konusu olduğunda son on senedeki tercihlerini değişimleri ile ilgili net bir gösterge elde etmek amaçlanmıştır.

Grafik 3. Türkiye’de gösterime giren en yüksek gişe hasılatlı yerli ve yabancı yapımların Türkiye’de elde ettikleri gelirlerin farkları

Kaynak: Grafik yazar tarafından üretilmiştir. 2024c

Son grafikte görüleceği üzere, Türkiye’de üretilen uzun metraj animasyon filmlerin yerel gişe hasılatlarında on sene önceki durumunun çok düşük seviyelerde kaldığı ve yabancı animasyon filmin gişe hasılatının onda birlik bir seviyesine bile ulaşmadığı gözlemlenebilecektir. Fakat salgın dönemine gelinene kadar bu oranın giderek arttığı ve tercihleri tersine çevirerek baskın hale geldiği görülebilir. Salgın sonrası 2021 yılında bu oran yine yabancı yapımın önde olmasına sebep olsa da 2023 yılına gelindiğinde yerli yapımın gişe hasılatının yabancı yapımın iki katına çıktığı

gözlemlenebilecektir. Genel grafikteki eğilim ise zaman içinde Türkiye’deki seyircilerin yabancı yapımlar yerine yerli yapımları tercih etmesi yönündedir.

4. TARTIŞMA

Bu bölümde yerli yapımların yabancılarla karşılaştırılarak, yurtdışına ihraç oranları gösterilecek ve daha önceki bulgular eşliğinde makalenin tartışma konusu ele alınacaktır.

2014 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı yapım olan “Frozen” filmi Türkiye’de en çok gişe hasılatı yapan uluslararası filmler arasında 11. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %71’lik bir kısmını yurtdışından yapmıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film “Evliya Çelebi ve Ölümsüzlük Suyu” ise 151. sırada yer almış ve yurtdışından hiçbir gelir elde edememiştir.

2015 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı yapım olan “Minions” filmi Türkiye’de en çok gişe hasılatı yapan uluslararası filmler arasında 8. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %68,7’lik bir kısmını yurtdışından yapmıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film “Köstebekgiller: Perili Orman” ise 37. sırada yer almış ve yurtdışından hiçbir gelir elde edememiştir.

2016 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı yapım olan “Ice Age: Collision Course” filmi Türkiye’de en çok gişe hasılatı yapan uluslararası filmler arasında 13. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %84,3’lük bir kısmını yurtdışından yapmıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film “Kötü Kedi Şerafettin” ise 37. sırada yer almış ve yurtdışından hiçbir gelir elde edememiştir.

2017 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı yapım olan “Moana” filmi Türkiye’de en çok gişe hasılatı yapan uluslararası filmler arasında 9. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %61,3’lük bir kısmını yurtdışından yapmıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film “Fırıldak Ailesi: Batsın Bu Orta Dünya” ise 59. sırada yer almış ve yurtdışından hiçbir gelir elde edememiştir.

2018 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı yapım olan “Coco” filmi Türkiye’de en çok gişe hasılatı yapan uluslararası filmler arasında 14. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %74,2’lik bir kısmını yurtdışından yapmıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film “Rafadan Tayfa: Dehliz Macerası” ise 8. sırada yer almış ve yurtdışından hiçbir gelir elde edememiştir.

2019 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı yapım olan “Frozen II” filmi Türkiye’de en çok gişe hasılatı yapan uluslararası filmler arasında 13. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının

%67,1’lik bir kısmını yurtdışından yapmıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film “Kral Şakir: Korsanlar Diyarı” ise 6. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %14,65’lik bir kısmını yurtdışından yapmıştır.

2020 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı yapım olan “Vic the Viking and the Magic Sword” filmi Türkiye’de en çok gişe hasılatı yapan uluslararası filmler arasında 21. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatı Avrupa ortak yapımı olduğu için paylaşılmamıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film “Rafadan Tayfa 2: Göbeklitepe” ise 2. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %0,03’lük bir kısmını yurtdışından yapmıştır.

2021 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı yapım olan “The Boss Baby: Family Business” filmi Türkiye’de en çok gişe hasılatı yapan uluslararası filmler arasında 11. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %61’lik bir kısmını yurtdışından yapmıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film “İstanbul Muhafızları: 100 Yılın Muhafızları” ise 18. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %37,60’lık bir kısmını yurtdışından yapmıştır.

2022 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı yapım olan “Minions: The Rise of Gru” filmi Türkiye’de en çok gişe hasılatı yapan uluslararası filmler arasında 6. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %60,6’lık bir kısmını yurtdışından yapmıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film “Aslan Hürkuş: Görevimiz Gökbey” ise 12. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %30,16’lık bir kısmını yurtdışından yapmıştır.

2023 yılında Türkiye’de gösterime giren filmler arasında uzun metraj çizgi filmlerden yabancı yapım olan “Puss in Boots: The Last Wish” filmi Türkiye’de en çok gişe hasılatı yapan uluslararası filmler arasında 9. sırada yer almış ve toplamda yaptığı gişe hasılatının %61,4’lük bir kısmını yurtdışından yapmıştır. Aynı kategoride en yüksek gişe hasılatı yapan Türk yapımı uzun metraj çizgi film “Rafadan Tayfa: Galaktik Tayfa” ise 4. sırada yer almış ve yurtdışından hiçbir gelir elde edememiştir.

Tüm bu veriler ele alındığında ortaya çıkan genel eğilim Türk yapımı animasyon filmlerin gişe hasılatları sıralamalarda üst sıralara çıkarken yabancı yapım animasyon filmlerin sıralamada aşağılara düşüyor oluşudur. Fakat buna rağmen yabancı yapımların gişe hasılatlarının toplamda neredeyse üçte ikilik bir kısmı yurtdışı hasılatlarından gelse de Türk yapımı filmlerin sadece iki yıl boyunca üçte birlik bir kısmı ihraç ikame potansiyeli içermiş diğer seneler ise ya çok düşük seviyede kalmış ya da hiç gelir elde edilememiştir.

SONUÇ

Bu çalışmanın elde ettiği gerek sayısal gerekse grafik halinde paylaşılan tüm veriler ele alındığında yerel pazarda Türk yapımı uzun metraj animasyon filmlerin tercih edilirligi her geçen gün artsa da yurt dışına ihraç ikame potansiyelinin çok düşük seviyelerde kaldığı gözlemlenebilecektir. Oysa ki yabancı yapım uzun metraj animasyon filmleri yerel pazarda gücünü kaybetse de yurtdışına ihraç ikame potansiyellerini dünya genelinde korumaya devam etmektedirler. Eğer Türkiye'deki seyircilerin tercihi yerel yapımlara döndü ise bu durumdan yola çıkılarak yapılan filmlerin kalitelerinin arttığı ve izlenirlik oranlarının yükseldiği varsayılabilir. Bu artışla doğru orantılı olarak yurtdışında ihraç ikame potansiyelinin de yükselebileceği düşünülebilir. Bu çalışmanın gösterdiği kadarıyla Türkiye'de üretilen uzun metraj animasyon filmler estetik anlamda gelişse de ihraç potansiyellerini gerçekleştirmede güçlük çekmektedir. Çalışma literatüre katkı sağladığı oranda sinema sektörünün endüstriyel gelişimi içinde geleceğe ışık tutma hedefi içermektedir. Bu hedef doğrultusunda doğru politikalar izlendiği takdirde Türk yapımı uzun metraj animasyon filmlerin yerelde elde ettiği başarıları, uluslararası ölçekte de elde etmemesi için bir engel görülmemektedir. Türk animasyon endüstrisi içerdiği yüksek potansiyeli gerçekleştirebilmek için bir engel taşımamaktadır. Bu çalışmanın da gösterdiği verilerle animasyon sektörünün Türkiye'den üretim ihraç edebileceği eserlerin olanakları gösterilmiş ve sinema sanatının bir kolu olarak animasyon türünün potansiyeli gözler önüne serilmiştir.

BOX OFFICE REVENUE RATES OF ANIMATED FILMS IN TURKEY AND ON A GLOBAL SCALE & IMPORT SUBSTITUTE POTENTIAL OF LOCAL ANIMATED PRODUCTIONS ABROAD

1. INTRODUCTION

The productions of the animation genre in the art of cinema have been increasingly demanded and consumed all over the world, especially in Hollywood cinema, in the 21st century. When it is assumed that animation films are in high demand, especially by children, the use of this genre offers many opportunities in terms of exporting productions abroad. In the research to be conducted, the domestic and foreign productions that have the highest export substitution potential of animation films produced in the last ten years in Turkey will be examined in terms of this situation, and the course of the process will be tried to be revealed by comparing the preference rates of domestic and foreign productions in the country with the foreign export potential. The aim of the article is to contribute to the literature on this subject, to create awareness in companies that produce animation films and to reveal the potential of the local economy.

2. METHODS

The statistical data analysis method was used to access the data of the research on which the article was created. In the ten-year period from 2014 to 2023, both domestic and foreign films at the top of the box office revenues in Turkey were categorized according to the change in rates over the years and the data was used. A series of graphs were produced and the statistical data were compared with each other and sorted by year to visualize the direction in which general trends changed. In addition, export levels to foreign countries were found and graphed over the years.

3. RESULTS

From 2015, when the \$1 million level was reached, this level increased almost eightfold by 2020. Although these rates experienced a serious decrease due to the global pandemic in 2020, they increased again to \$6 million in 2023. One of the most important indicators in this graph is that, except for 2019, 2021 and 2022, films were not exported abroad in any of the seven years. In the three years mentioned, these rates are quite low.

In 2016, there were films that earned almost three times more revenue from screenings outside their own country. 2020 seems to be the lowest point of the chart because that year, instead of a Hollywood production, the film "Vic the Viking and the Magic Sword", a joint production of European countries, was at the top of the list in Turkey. The reason for this can be thought to be the ban on film screenings due to the pandemic.

It can be observed that the local box office revenues of feature-length animated films produced in Turkey remained at very low levels compared to ten years ago and did not even reach a level of one-tenth of the box office revenues of foreign animated films. However, it can be seen that this rate gradually increased until the pandemic period and became dominant by reversing the preferences. Although this rate caused foreign productions to be ahead again in 2021 after the pandemic, it can be observed that the box office revenue of domestic productions has doubled that of foreign productions by 2023. The general trend in the graph is that over time, audiences in Turkey prefer domestic productions over foreign productions.

4. DISCUSSION

The general trend that emerges is that while the box office revenues of Turkish-made animated films rise to the top of the rankings, foreign-made animated films fall to the bottom. However, despite this, almost two-thirds of the total box office revenues of foreign productions come from foreign revenues, only one-third of Turkish-made films had export substitution potential for two years, while in the other years they remained at very low levels or did not generate any revenue at all.

CONCLUSION

When all the data obtained from this study, both numerical and graphically shared, are considered, it can be observed that although the preference of Turkish-made feature-length animated films in the local market is increasing day by day, their export substitution potential abroad remains at very low levels. However, although foreign-made feature-length animated films lose their power in the local market, they continue to maintain their export substitution potential abroad worldwide. If the preference of the audience in Turkey has turned to local productions, it can be assumed that the quality of the films produced has increased and their viewing rates have increased. It can be thought that the export substitution potential abroad may also increase in direct proportion to this increase. As far as this study shows, feature-length animated films produced in Turkey have developed in terms of aesthetics, but they have difficulty in realizing their export potential. The study aims to shed light on the future in the industrial development of the cinema sector to the extent that it contributes to the literature. If the right policies are followed in line with this goal, there is no obstacle for Turkish-made feature-length animated films not to achieve the success they have achieved locally on an international scale. The Turkish animation industry does not have any obstacles to realize its high potential. With the data shown in this study, the possibilities of the works that the animation sector can produce and export from Turkey have been shown and the potential of the animation genre as a branch of cinema art has been revealed.

KAYNAKÇA

- Balaban, Y. (2007) Üç Boyutlu Bilgisayar Grafiklerinin Sinema Filmleri İçinde Kullanımı: “Mumya” “Küçük Kardeşim” Ve “Matrix” İncelemesi. *T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.*
- Fırat, M. (2021) Dijital Çağda Bilgisayar Animasyonları Üzerine Bir İnceleme: Pixar Evreni. *T.C. Altınbaş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.*
- Teksoy, R. (2005) *Sinema Tarihi, Birinci Cilt*, İstanbul: Oğlak Yayınları
- Box Office Mojo (2024). Turkish Yearly Box Office. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/?area=TR>
- Box Office Mojo (2024). Turkish Box Office For 2023. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/2023/>
- Box Office Mojo (2024). Turkish Box Office For 2022. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/2022/>
- Box Office Mojo (2024). Turkish Box Office For 2021. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/2021/>

- Box Office Mojo (2024). Turkish Box Office For 2020. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/2020/>
- Box Office Mojo (2024). Turkish Box Office For 2019. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/2019/>
- Box Office Mojo (2024). Turkish Box Office For 2018. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/2018/>
- Box Office Mojo (2024). Turkish Box Office For 2017. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/2017/>
- Box Office Mojo (2024). Turkish Box Office For 2016. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/2016/>
- Box Office Mojo (2024). Turkish Box Office For 2015. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/2015/>
- Box Office Mojo (2024). Turkish Box Office For 2014. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.boxofficemojo.com/year/2014/>
- Fudge Animation (2024). A Timeline: The Evolution of Animation. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://www.fudgeanimation.com/journal/the-evolution-of-animation>
- Wikipedi (2024). Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü. Erişim: 12 Aralık 2024, <https://tr.wikipedia.org/wiki/AmentuGemisiNasılYürüdü>

KATKI ORANI / CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA / EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR / CONTRIBUTORS
Fikir veya Kavram / <i>Idea or Notion</i>	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak / <i>Form the research hypothesis or idea</i>	İlkan Devrim DİNÇ
Tasarım / <i>Design</i>	Yöntemi, ölçeği ve deseni tasarlamak / <i>Designing method, scale and pattern</i>	İlkan Devrim DİNÇ
Veri Toplama ve İşleme / <i>Data Collecting and Processing</i>	Verileri toplamak, düzenlenmek ve raporlamak / <i>Collecting, organizing and reporting data</i>	İlkan Devrim DİNÇ
Tartışma ve Yorum / <i>Discussion and Interpretation</i>	Bulguların değerlendirilmesinde ve sonuçlandırılmasında sorumluluk almak / <i>Taking responsibility in evaluating and finalizing the findings</i>	İlkan Devrim DİNÇ
Literatür Taraması / <i>Literature Review</i>	Çalışma için gerekli literatürü taramak / <i>Review the literature required for the study</i>	İlkan Devrim DİNÇ